

unirii ideale.

Așadar, Constantin Stere visa la unirea morală ideală a omenirii, care urma să fie bazată pe egala îndreptățire a tuturor membrilor familiei umane, în care s-ar recunoaște principii ale eticii kantiene. Fiind o influență directă a lecturilor sale din operele cugetătorilor neokantieni și cei pozitiviști (Auguste Comte, Alfred Fouillée, Richard Avenarius, Wilhelm Wundt), etica i se părea a fi unicul indiciu sigur al progresului social și o condiție pentru triumful definitiv al omului asupra forțelor oarbe ale naturii. Constantin Stere abandonează plenar teza marxistă privind dinamica antagonismelor sociale, el a prezentat o abordare umanitaristă fondată pe încredere în progresul moral al omenirii, în datoria etică a omului ca individualitate și a umanității în ansamblu. Filosoful se prezintă ca un exeget kantian – numai slujirea idealului cu maximum de efort poate imprima un înțeles moral existenței noastre.

Bibliografie

1. Stere Constantin. Scrieri. vol. V. Chișinău. Ed.: Hyperion. 1991. 556 p.
2. Juc Victor. Istoria gândirii politice din Moldova. Chișinău. F.E.-P. "Tipografia Centrală". 2017. 120 p.
3. Filosofia lui Constantin Stere în contextul culturii românești. Chișinău: "INTEREXȘTIINȚA-PRINT". 1997. 136 p.

G. MANTZARIDIS: ETICA GLOBALIZĂRII ÎNTRE HIMERĂ ȘI ADEVĂR

Lidia Troianowski, dr. în filos.

Institutul de Istorie

G. MANTZARIDAS: THE ETHICS OF GLOBALIZATION AMONG CHIMERA OR TRUTH

This paper is concern to the G. Mantzaradis' view on the bioethics principles in the context of the global transformations. In addition, it's try to put in evidence the importance to maintain the norms and principles of Christian ethics, because without that it lead to the configuration of a one-dimensional character in contemporary bioethics.

Fenomen total care sfidează toate paradigmele cunoscute, globalizarea - o gigantica mutație traumatizanta la toate nivele existenței, care se man-

ifestă ca „o ruptura evidentă față de toate ierarhiile valorice, tradiționale creștine și occidentale umaniste” [3], azi, constatăm, devine din ce în ce mai evidentă, dacă nu mai agresivă, prin orientarea de modificare a valorilor tradiționale și naționale, prin ascendența interacțiunii și corelării dintre state, a zonelor geopolitice și integrării lor într-un sistem unic cu norme, principii, legi economice, politice și culturale comune a fost anticipată de estomparea barierelor administrative și secundată de unificarea în plan mondial a piețelor financiare și informaționale, formarea la nivel planetar nu atât a pieței financiare și informaționale, cât și organizarea și instaurarea spațiului financiar informațional în care determinată se proclamă nu doar sfera comercială, ci întreaga activitate umană. Desemnată ca un fenomen care alimentează o serie de modificări neomogene, fixate empiric, însă subordonate logicii de transformare a lumii, globalizarea adoptă un spectru larg de tendințe care, la prima vedere deconspiră apariția și prosperarea unor corporații transnaționale; creșterea randamentului comerțului extern; migrarea în masă; crearea de concerne mass-media cu rază de acoperire planetară; dezvoltarea ideologiilor cu caracter universal; diminuarea suveranității statelor; imperialismul cultural și tendința de unificare a culturilor etc. Totuși în linii mari toate cele elucidate mai sus sunt substituite unui numitor comun, mai precis scop general motivarea omului către parcursul integraționist.

O analiză de ansamblu a problemelor cu numitor comun care concentrează nu numai atenția, dar suscită și o peremptorie eventualitate concertată a potențialului a celei mai conștiente părți a umanității, constatăm, reprezintă cele cumulate sub semnificativul de globale, probleme ce nu admit indiferență sau intenții de a le transporta la capitolul proiecte de perspectivă în temeiul faptului că ele cer o implicare imediată, manifestă prin eforturi pluridimensionale în vederea rezolvării acestora tergiversare în acest sens, pune sub pericol nu numai progresul social al omenirii dar și soartă, existența acestuia pe viitor.

Simpomatic faptul, problema crizei globale periclitează atenție specialiștilor din diferite domenii, în special ultimele cinci decenii, azi rămânând una din cele mai stringente, deoarece anume acest fenomen de derivată antropologică vine să afecteze domeniile cardinale de existență a omenirii, verbi causa natura, cultura, economia, relațiile sociale și politice. Având în calitate de punct propice contradicțiile din cultura umană, tendințele și

rezultatele manifeste ale activității omului cu natura, criza globală devine eminentă printr-un șir de probleme rezultate din activitatea, modul de viață și, specialmente din realizările acestuia în domeniul științei și tehnicii. Problemele care pun sub pericol nu numai viitorul, dar cu certitudine și prezentul omenirii, soluționarea lor cere implicarea tuturor, începând de la cetățeanul simplu al Terrei - dator să-și revizuiască atitudinea impasibilă față de lume și propria personalitate, și terminând cu forurile internaționale (ONU,WCED), care prin eforturi conjugate la nivel național și mondial sunt obligate să elaboreze politici eficiente, legislații și norme care să devină un mod de viață.

Bazând-se pe o documentare erudită cele mai febrile și erudite personalități ale contemporaneității analizează, reproduc și configurează diagnoza timpului, expresie utilizată pentru identificarea particularităților ultimilor 50 ani alături de care vin cu complexe analize rezultate din reflecții sistematice materializate în lucrări considerate de referință pentru perceperea și cunoașterea acelor fenomene procese care au periclitat umanitatea în segmentul temporal evocat. Emblematic în acest sens se poziționează și numele acestor cercetători , teoreticieni filosofi și sociologi care cu precădere s-au concentrat asupra problemelor majore a conflictelor, disensiunilor de ordin social, economic și cultural ale ss. XX-XXI – A. Giddens, U. Beck, Z. Baumann, P. Bourdieu, Im. Vallerstein , care ne conturează o imagine pluridimensională a epocii pe ce o traversăm , trasând mai multe prognoze alături de viitorul umanității. Constatările pe care le facei enunțați nu sunt dintre cele mai placide sau consolante, or suntem „antrenați într-o operă tacită de autodistrugere temeinica a ordinii mondiale în care mai domină legitimele state naționale” [8], noi deja am „avansat pe un teritoriu care anterior nu era populat, un teritoriu care anterior cultura nu-l cataloga conform pentru viața” [7], pe acest temei , trăim o stare de incertitudine totală față de perspectivele lumii și vieții iar pretenții față de posteritate pot înainta doar cei care controlează prezentul [9], această eră a tranziției parțial complementară unui secol al extremelor nu este începutul unui nou proces , dimpotrivă este sfârșitul lui, prin urmare, complex stăm față în față cu obscurul [10].

Se poate ilustra cu pregnanță că deceniile de la intersecția celor două milenii abundă în lucrări gen științific sau publicistic, în care subiectul central este consacrat abordării schimbărilor globale, problemă care poate

fi calificată ca una ce focalizează cel mai serios potențial menit să pună sub amenințare existența omului în întreaga complexitate de manifestări. Atenția față de dimensiunea globală a problemelor, ce se configurează din relația om/societate-natură se concentrează nu numai pe tribulațiile de a găsi un răspuns la esența, cauzele, consecințele crizei ambientale [1], dar și eforturi concentrate de a identifica premisele care catalizează această situație critică pe care o atestăm proprie pentru toate domeniile de activitate umană. Traversăm o perioadă când trebuie „să ne exprimăm opțiuni de o importanță fără precedent”, astfel în această conjunctură de circumstanțe putem miza numai pe principiul responsabilității care rămâne a fi una din căile sigure de depășire a crizei dinamicii socioculturale, or „nu mai așteptăm ca înțelepciune legiuitorilor sau perspicacitatea filosofilor să ne elibereze o dată și pentru totdeauna de ambivalența morală și de nesiguranța decizională” [3].

Degradarea morală, deprecierea valorilor etice reprezintă o componentă a crizei personalității care este o expresie a crizei culturii societății globale, problemă care se transformă într-un exercițiu permanent de abordări pentru Profesorul Emerit al Universității Aristotel din Tesalonic (Grecia) – G. Mantzaradis, materializate într-un tezaur spiritual impresionant care îi fac numele cunoscut în întreaga lume. Nu ne propunem o analiză de ansamblu al operei lui G. Mantzaradis care înglobează peste 20 monografii, mai mult de 150 de articole științifice, mare parte din care au fost traduse în peste douăzeci de limbi, fapt care de la sine elucidează importanța și actualitatea realizărilor gânditorului în care deconspiră starea critică din așa domenii ca știința, tehnologia, politica, economia, etică și religia, or , problemele de ordin ambiental sunt catalizate de „...cultul comodității, lipsa de respect față de lucruri, risipa irațională, lipsa măsurii, iresponsabilitatea, nedreptatea, exploatarea, câștigul murdar, eudemonismul, care se manifestă pe toate planurile vieții și activității umane” [8]. Pe acest temei, ne vom rezuma la analiza abordărilor lui G. Mantzaradis ce vizează rolul și locul bioeticii în contextul destrucției axiologice a eticii și moralei manifestă crizei sociodinamicii globale, subiect pe care îl dezvoltă într-o culegere de lucrări intitulată sugestiv Globalizarea și globalismul: himeră și adevăr.

Compartimentul Bioetica - etica datoriei din lucrarea enunțată, în care totul gravitează în jurul naturii, esenței, rolului, locului, principiilor și

valorilor bioeticii, autorul argumentează cauzele , conjunctura de circumstanțe care determină pentru ca acesta să se „configureze ca o direcție independentă de cercetări științifice” [11] în secolul XX (anii '60). Traversăm o perioadă în care atestăm multiple discrepanțe cu privire la problemele de ordin antropologic și cosmologic, care, constată teologul, devin și mai manifeste sub impactul crizei globale, moment care privează omul de orice speranțe sau perspective de schimbări spirituale. Globalizarea distruge valorile morale tradiționale, influențează asupra comportamentului și valorile umane prin promovarea de valori , modele și standarde menite să uniformizeze și omogenizeze conștiința și mentalitatea omului transformându-l într-un atom al unei mase cenușii .

G. Mantzaradis afirmă răspicat că în această epocă a crizei valorilor și sucombării tradițiilor, bioetica, în mare, se configurează ca etica globalizării, or anume ea pretinde să unifice oamenii indiferent de concepte, clasă, confesiuni în rezolvarea problemelor din domeniul medicinei și biologiei . Nu întâmplător se pedalează aserțiunea că viața morală a omului este predeterminată de cea biologică. O altă trăsătură peremptorie a bioeticii pe care o etalează G. Mantzaradis este tendința de a marginaliza etica clasică, obiectul căreia sunt omul și relațiile interpersonale. Azi, opinează autorul, bioetica abordează și rezolvă probleme ce vizează implementarea tehnologiilor performante în medicină și aspectele morale cu privire la controlul asupra natalității, avorturilor, clonare, implantul de organe, eutanasiu etc., probleme care depășesc hotarele medicinei și biologiei, prin urmare se transformă în globale.

Precizăm, prin sintagma probleme globale de-a lungul celor cinci decenii se subînțelege acel areal care se include și derivă din incompatibilitatea relației om-natură-tehnică, probleme de rezolvarea cărora depinde viitorul omenirii. Analiza problemelor globale permit să evidențiem câteva particularități care în egală măsură poate fi aplicată pentru fiecare din ele indiferent din ce categorie fac parte: socioculturală, geopolitică, tehnogenă, ecologică:1. prin însăși natura proprie, afectează interesele vitale nu selectiv ale unui popor, stat, cultură sau spațiu geografic, ci interesele și progresul tuturor; 2. solicită eforturile conjugate ale tuturor.

Autorul subliniază complementaritatea esențială pe care o înregistrează în raportul bioeticii și relațiile omului cu lumea vie, și nu numai, deoarece mulți „încearcă să extindă competențele acestei științe în afara hotarelor

lumii vii, incluzând în ea întreg mediul și cercetând toate problemele vieții omului despre environmental” [13]. Vorbind despre domeniul identificat ca punte către viitor [12] și expresie a conținutului concepțiilor teoretice avansate, care au modificat exhaustiv percepția și înțelegerea omului despre propria natură biologică, sănătate, maladii, norme și devierea de la ele, G. Mantzaradis, demonstrează că una din tendințele defectuoase proprii bioeticii rezidă în faptul că ea se concentrează pe analiza dispozițiilor generale din societate, pe cercetarea problemelor stringente, intenționând să le soluționeze la nivel global prin apel la principiile comune, fără să țină cont de om și relațiile –intra și –inter personale. Principiile pe care le adaptează bioetica: independența, evitarea durerii și răului, dreptatea și caritate [2], G. Mantzaradis le declară nu numai ineficiente dar și contradictorii, moment dictat de faptul, că aceasta nu se fundamentează pe dogmele unor confesiuni religioase sau concepții laice, ci reduce totul la cazuri particulare „încercând să se poziționeze pe valori și principii utilitare, care sunt accesibile tuturor oamenilor” [14]. Altfel spus, G. Mantzaradis apreciază faptul că societatea postindustrială nu are meritul a se deosebi prin principii morale ca altădată, conforme cele industriale, tradiționale, deoarece, chiar și unele stări nefirești a le vieții omului, constată teologul cu stupeoare, sunt recunoscute normale și sunt legalizate.

Bazat pe o documentație erudită G. Mantzaradis demonstrează că bioetica realizează eforturi concentrate în vederea poziționării și re-poziționării rezultatelor obținute de biologie și medicină în vederea excluderii unor consecințe negative și fortificarea unei imagini pozitive și durabile, fapt care eșuează din cauză dezvoltării fulminante în Era Informațională a domeniilor desemnate și direcțiilor complementare lor, care în aserțiunea autorului împiedică „perceperea per ansamblu a lucrurilor și formulării unor recomandări rigide” [15]. În aceeași ordine de idei G. Mantzaradis subliniază caracterul inconsecvent al bioeticii care se lasă a fi scrisă în laboratoare științifice și propagată de media, de aceea mare majoritate a indicațiilor și dispozițiilor emise rămân la nivel de recomandări.

Spre deosebire de concepțiile lui G. Mantzaradis, reprezentanții proiectului global al bioeticii care cer adoptarea de decizii responsabile în domeniul protecției sănătății umane și a conservării mediului ambiant, consideră că bioetica trebuie să se bazeze pe principiile toleranței și democrației, simultan să fie liberă de influențele umanismului și religiei.

Intențiile de a respinge, hărțui și cataloga drept fundamentalistă bioetica bazată pe principiile și valorile religiei creștine de către reprezentanții bioeticii seculare este dur criticată de către G. Mantzaradis, și atestată ca o manifestare peremptorie a crizei spirituale profunde tradusă și prin obscurantismul conștiinței morale.

O poziție indubitabil contradictorie cu cea a lui G. Mantzaradis excerptăm din două opere de referință ce vizează subiectul dezbătut: Bioetica o punte către viitor (1971) și Bioetica globală bazată pe moștenirea lui Aldo Leopold semnate de savantul american V. Potter care declară că „bioetica globală poate coexista cu umanismul secular până atunci, când, acesta va recunoaște, că legile naturale care guvernează biosfera , în plus și universul, nu se modifică în conformitate cu dorințele indivizilor , guvernelor și preferințelor religioase” [5]. Concepția bioeticii este elucidată de către V. Potter ca domeniul care înglobează valorile general umane, științele, cunoștințele științifice obiective, practica umană în vederea creării condițiilor favorabile pentru supraviețuirea omului. Rolul lui V. Potter în configurarea principiilor, normelor, obiectului, scopurilor și direcțiilor pentru devenirea bioeticii rămâne unul incontestabil . Caracterul interdisciplinar trebuie să constituie criteriul cardinal al bioeticii în procesul de aprecierea a tehnologiilor și științei susține V. Potter spre deosebire de G. Mantzaradis care revendica prezența tranșantă a normelor și principiilor eticii creștine ca fundament al ei .

G. Mantzaradis urmărește cu eficiență mobilurile pe care le fixează în raport cu tendințele de identificare în teoriile occidentale a bioeticii - ca etica datoriei . Situație rezultată din procesele de globalizare și, simultan, de laicizare a creștinismului occidental. În acest context, autorul consemnează caracterul precar al acestui tip de etică fundamentată pe principii defectuoase, or este axată doar pe aspectele ce vizează relațiile dintre oameni. Prin urmare, în modul în care este concepută, glosează G. Mantzaradis, bioetica poate fi „tradusă în grila eticii sociale...poate fi interpretată și aplicată pentru atingerea beneficiilor și capriciilor celor bogați și puternici” [16]. În scopul unei comprehensiuni adecvate a atitudinilor , autorul aduce numeroase argumente rezultate dintr-o reflecție sistematică cu privire la caracterul impropriu al principiilor bioeticii. O analiză detaliată ne prezintă cu privire la tendințele de absolutizarea a principiului independenței , situație care conduce inevitabil la haos, degradarea societății

și alienarea, înstrăinarea individului. În acest context, autorul ne explică argumentat cum este tratat principiul abordat - independența în contextual eticii creștine, care determină orientarea personalității către perfecțiunea morală și spirituală.

Premisele comportamentului moral al omului, relația dintre etica creștină și bioetică, esența spirituală a personalității, riscurile și provocările globalizării asupra vieții și valorilor omului, și nu în ultimul rând, misiunea bioeticii, pe care G. Mantzaradis o sesizează în crearea de condiții pentru traducerea în viață a principiilor apte să se contrapună proceselor politice și economice necontrolate cu impact distructiv asupra valorilor și normelor morale, reprezintă o altă dimensiune a intereselor teologului pe care le vehiculează în tentativele de argumentare a impetuozității rolului instrumentarului eticii creștine pentru bioetică.

Concluzia capitală pe care postulează G. Mantzaradis alături de segmentul ideatic abordat rezidă în faptul că principiile bioeticii contemporane trebuie abordate dintr-o perspectivă strict critică. Iar depășirea caracterului unidimensional al bioeticii este realizabil doar prin apelul la metodele și principiile eticii creștine, care abordează distinct problemele personalității și valorile vieții, fapt ce ar facilita aplicarea sigură și eficientă a principiilor bioeticii.

Bibliografie

1. Bauman Z. Etica posmodernă. Timișoara: Amarcord, 2000, p.37.
2. Beauchamp T., Childress J. Principles of biomedical ethics. New-York: Oxford university press, 1994, p.19.
3. Commoner B. Cercul care se închide. Natura, omul și tehnica. București, Editura Politică, 1980.
4. Ica I. Provocarea globalizării mutația umanului în Biserică și multiculturalitate În: Europa sfârșitului de Mileniu. Cluj Napoca: Ed. Presa universitară clujeană, 2001, p.9.
5. Potter V. Global bioethics: building on the Leopold Legacy. Michigan: Edward brothers, 1988, p.152.
6. Potter V. Bioethics: Bridge to the Future. New Jersey: Prentice-Hall, 1971.
7. Бауман З. Индивидуализированное общество. Москва: Логос, 2005. p. 55.
8. Бек У. Космополитическая глобализация. În: «Журнал о мировой политике и международных отношениях». URL: www.globalaffairs.ru

. (accesat: 23.05.2017).

9. Бурдые П. За ангажированное знание. Неприкосновенный запас, 2002, № 5. <http://bourdieu.name/content/burde-za-angazhirovanoe-znanie> (accesat: 12.09.2018).

10. Валлерстайн И. Конец знакомого мира. Социология XXI в. Москва: Логос, 2004, p.5.

11. Мандзаридис Г. Глобализация и глобальность: химера и истина. Фессалоники, 2001, p.21.

12. Ibidem, p.87.

13. Ibidem, p.93.

14. Ibidem., p.94.

15. Ibidem, p.95.

16. Ibidem, p.97.

CONCEPTE MORAL-CREȘTINE ÎN CRONICILE LUI GRIGORE URECHE, MIRON COSTIN, ION NECULCE

Dumitru Căldare, dr. hab., conf.univ.

Universitatea de Stat din Moldova

MORAL-CHRISTIAN CONCEPTS IN THE CHRONICLES OF GRIGORE URECHE, MIRON COSTIN, AND ION NECULCE

In this article there are explained some important aspects regarding the moral - Christian physiognomy of the Moldovan society from the Romanian Chronography from the 16th and middle of the 18th centuries reflected in works of Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce ; Good and Evil, Sin and Punishment Justice and Injustice, the respecting of Christian belief, the conception and realizing of the rituals and of moral- Christian norms through real deeds, the determining role of the churches and monasteries in the moral development of people, the cult of relics, the meaning of the marvels, the significance of the Cross.

Studierea operelor lui Gr.Ureche, M.Costin, I.Neculce, demonstrează că în centrul lor se află asemenea categorii moral-creștine, precum sunt Păcatul și Pedepsa, Binele și Răul, Dreptatea și Nedreptatea, acestea constituind elementele principale ale fizionomiei moral-creștine a neamului românesc. De notat însă că în diferite circumstanțe istorice predominau și unele,